

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра теорії і методики навчання мистецьких дисциплін

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
доц. О.В. Мартиненко

“03 ” вересня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

здобувачів першого рівня вищої освіти

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)»

Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Бердянськ, 2019

Робоча програма виробничої практики для здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) освітньо-професійної програми «Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)»

Розробники: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики навчання мистецьких дисциплін Анетта Іванівна Омельченко

Робочу програму погоджено проектною групою освітньої програми «Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)» та схвалено на засіданні кафедри теорії і методики навчання мистецьких дисциплін

від “03” вересня 2019 року (протокол № 2)

Завідувач кафедри _____ О.В.Мартиненко

Гарант освітньої програми _____ П.Б. Косенко

© БДПУ, 2019 рік

© Омельченко, 2019 рік

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Програма виробничої практики.....	10
3. Організація та зміст виробничої практики.....	13
4. Місце і час проведення виробничої практики.....	15
5. Звітність.....	15
16. Розрахунок рейтингових балів за виконання завдань виробничої педагогічної практики.....	17
6. Рекомендована література.....	20
7. Додатки.....	21

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 9 ECTS	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Обов'язкова	
	Спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)		
Змістових модулів – 18	Освітньо - професійна програма: Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 270		4-й	
			Семестр
		7-й	
Тижневих годин для денної форми навчання – 45	Освітній ступінь: бакалавр	Самостійна робота	
		270 год.	270 год.
		Вид контролю: залік	

У системі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва важливе місце займає педагогічна практика, яка проходить в умовах, максимально наближених до професійної діяльності, а саме – у школі.

У процесі педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної та практичної підготовки студентів до самостійної роботи, але й створюються можливості для збагачення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Адже якісного навчання і виховання учнів можна досягнути лише в тому випадку, якщо увесь спектр своїх професійних обов'язків виконувати творчо, систематично вести пошук ефективних форм і методів вирішення педагогічних задач у відповідності з цілями та завданнями, визначеними Законом «Про Освіту», стандартом Нової української школи. Якраз творча активність, як складовий елемент структури

особистості вчителя, формується на стадії професійного навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва й особливо у цій справі є роль педагогічної практики.

Виробнича педагогічна практика освітнього ступеня «бакалавр» є невід'ємною складовою підготовки спеціаліста високої кваліфікації у ЗВО, що сприятиме формуванню у здобувачів педагогічної майстерності, творчо-дослідницького підходу до музично-педагогічної діяльності, збагаченню та поглибленню теоретичних знань студентів з фахових дисциплін, сприятиме обґрунтованому вибору та використанню сучасних засобів навчання, комплексу відповідних форм і методів, стимулюватиме пізнавальну самостійність та ініціативність, творче мислення майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Загальна тривалість практики: 6 тижнів.

Виробнича педагогічна практика має *комплексний* характер: студенти паралельно проводять уроки з музичного мистецтва і позакласну роботу з предмету. Випускники повинні бути підготовленими до самостійної роботи з учнями різних вікових груп: молодшої та основної школи. За весь період практики студенти повинні провести не менше 10 уроків музичного мистецтва у різних класах. Під час педагогічної практики студент повинен брати участь у житті класу і проявити готовність замінити вчителя музичного мистецтва або класного керівника. Кожний студент, окрім залікового уроку, проводить також два залікових позакласних виховних заходи.

Уроки проводяться в присутності вчителя музичного мистецтва та керівника практики від ЗВО, а виховні заходи – в присутності класного керівника.

Після проходження виробничої педагогічної практики студенти готують залікову документацію, яка включає в себе щоденник практики, індивідуальний план роботи практиканта, конспекти відвіданих та 10–12 проведених уроків (два з яких відкриті), два сценарії проведених позакласних

музично-виховних заходів, звіт про проходження практики, відгук керівника від бази практики, характеристику на практиканта від бази практики.

Метою виробничої педагогічної практики є оволодіння студентами професійними вміннями та навичками планування й організації педагогічного процесу шляхом безпосередньої участі в діяльності загальноосвітнього закладу, а також підготовка студентів до виконання функцій вчителя музичного мистецтва і класного керівника через адаптацію до реальних умов школи, до педагогічної творчості, конкретизацію системи загальнопедагогічних знань, вмінь і навичок майбутніх вчителів.

Завдання виробничої педагогічної практики:

1. Ознайомлення з організацією навчального процесу з музичних дисциплін у школі.
2. Викладання музичного мистецтва як навчального предмету у відповідності з базовою програмою для загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту), а також програмою для профільних навчальних закладів.
3. Спостереження та аналіз досвіду роботи вчителів загальноосвітніх закладів і викладачів музичного мистецтва зокрема.
4. Формування вмінь складати тематичне і поурочне планування.
5. Формування вмінь розробляти контрольні-діагностичні матеріали для учнів.
6. Закріплення, поглиблення і збагачення психолого-педагогічних, методичних і спеціальних знань, їх застосування у вирішенні конкретних педагогічних задач.
7. Розвиток професійно-педагогічних особистісних якостей (вміння проявляти витримку, педагогічний такт, гуманне ставлення до дітей, культура спілкування тощо).
8. Виховання стійкого інтересу до обраної професії і потреби в педагогічній самоосвіті.
9. Вироблення творчого та дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

10. Формування і розвиток виконавських умінь і навичок.

11. Ознайомлення з сучасним станом і проблемами навчально-виховної роботи в школах різноманітного типу, з передовим педагогічним досвідом вчителів музики, та класних керівників.

12. Сприяння зростанню творчого потенціалу студентів під час проведення науково-педагогічних досліджень, вивчення кращого досвіду роботи завуча з методики виховної роботи, класних керівників, керівників системи загально - освітніх закладів.

Міждисциплінарний взаємозв'язок. Виробнича педагогічна практика є основним етапом професійної підготовки студентів ОКР «бакалавр» та передбачає інтеграцію знань з таких навчальних дисциплін: «Практикум інструментально-виконавської підготовки», «Практикум диригентсько-хорової підготовки», «Теорія музики та сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Історія музики», «Методика викладання музичного мистецтва».

У результаті проходження виробничої практики студенти мають оволодіти комплексом професійних музично-педагогічних умінь, а саме: гностичними, проектувальними, комунікативними, організаторськими та розвинути професійно-педагогічні якості вчителя музичного мистецтва (цілеспрямованість, педагогічне мислення, інтерес до педагогічної теорії і практики, новітніх інноваційних технологій, творчу уяву, увагу тощо).

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції*	Результати навчання
1	загальні	ЗКЗ. Міжособистісні Здатність до міжособистісної взаємодії. Здатність працювати в команді та автономно, виявляти ініціативу та лідерські якості.	ПРН 7. Володіти практичними навичками міжособистісних взаємин і ділового спілкування, вміти адаптуватися до вимог суспільства та брати свідому участь у їх гуманізації та демократизації. ПРН 8. Демонструвати практичні навички роботи у

		Здатність до критики й самокритики.	команді, здійснення ефективного психологічного впливу на членів групи, подолання труднощів у сфері спільної діяльності, розв'язання конфліктів. ПРН 9. Організувати процес власної професійної діяльності і самоосвіти. ПРН 10. Рефлексивне ставлення до себе, здатність до самостійного пошуку помилок, оцінки своєї поведінки і результатів власного мислення, результатів праці й поведінки інших суб'єктів професійної діяльності.
2		ЗК 4. Системні Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність до пошуку, оброблення та узагальнення інформації з різних джерел. Здатність використовувати набуті знання, вміння та навички для вирішення професійних завдань, виходячи з конкретних практичних ситуацій. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ПРН 11. Пізнавати дійсність, переводячи знання про одинокі й окреме у знання про загальне і навпаки; отримувати безпосередню інформацію про об'єкти у формі індивідуальних конкретно-чуттєвих образів через здатність до відчуттів сприйняттям і уявленням. ПРН 12. Застосовувати професійні знання, вміння та навички для розв'язання практичних завдань, що виникають під час педагогічної діяльності та у повсякденному житті. ПРН 13. Продувати принципово нові ідеї, що відрізняються від аналогічних новизною підходу, творчим рішенням, і доводити їх до конкретного практичного результату.
3	фахові	ФК 1. Мотиваційна Здатність до усвідомлення значення майбутньої професії в соціальному та особистісному контекстах, сутності основних проблем дисциплін, що визначають зміст освіти за фахом, їх взаємозв'язок у цілісній системі знань.	ПРН 14. Бути придатним до педагогічної діяльності, включаючи рівень розвитку здібностей і характер мотиваційної сфери, джерелом якої виступають відповідні естетичні ідеали, прагнення, переконання, установки, наміри, життєві цілі і цінності.

4		<p>ФК 3. Музикознавча Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу.</p>	<p>ПРН 16. Виявляти обізнаність з історії української та зарубіжної музики, володіти спроможністю аналізувати різні зразки музичних творів, визначати їх стилістичну приналежність, давати вербальну характеристику різноманітним явищам музичного мистецтва. ПРН 17. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.</p>
5		<p>ФК 4. Музично-виконавська Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок гри на музичному інструменті, сольного та хорового співу, хорового диригування, оркестрової та ансамблевої гри.</p>	<p>ПРН 19. Здійснювати слуховий аналіз, підбирати мелодії в межах програми загальноосвітньої школи і акомпанемент до них, транспонувати, перекладати і аранжувати невеликі за обсягом хорові та інструментальні твори для різного складу виконавців. ПРН 20. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність на належному фаховому рівні під час інструментального музикування, вокальної та диригентської діяльності; володіти навичками хорового співу, оркестрової та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.</p>
6		<p>ФК 5. Управлінська активність Здатність демонструвати базові навички управлінської діяльності в освітньому закладі під час організації музичного навчання та позаурочної культурно-масової роботи.</p>	<p>ПРН 21. Володіти базовими знаннями і практичними навичками організаційної та творчої роботи з колективом, виявляти розуміння принципів постановки та оформлення культурно-дозвіллевих заходів у школі.</p>
7		<p>ФК 9. Методична Здатність до відбору й доцільного використання педагогічного інструментарію, методів, форм, засобів навчання й виховання, планування</p>	<p>ПРН 25. Володіти широким спектром принципів, методів, прийомів, засобів і технологій навчально-виховної роботи з дітьми різних вікових груп, оперативно визначати ступінь і глибину засвоєння учнями</p>

	освітнього процесу та прогнозування його наслідків і результатів.	програмного матеріалу.
--	---	------------------------

2. Програма виробничої практики

Заліковий кредит 1. Підготовчий етап

Змістовний модуль 1. Особливості підготовки до виробничої практики.

Тема 1. Ознайомлення студентів з практичною діяльністю вчителя музичного мистецтва та керівників музичних гуртків у школі.

Тема 2. Підготовка студента – практиканта до навчальної та виховної діяльності в школі (наявність матеріалу зі шкільного репертуару).

Змістовний модуль 2. Нормативно-правові засади та інституційні особливості культурологічної освіти в ЗНЗ.

Тема 1. Державний стандарт початкової та середньої освіти.

Тема 2. Концепція музично-естетичної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах.

Тема 3. Структура та місце освітнього циклу «Музичного мистецтва» в системі загальної середньої освіти.

Заліковий кредит 2 Теоретико-методологічні орієнтири викладання предметів освітнього циклу «Музичне мистецтво» у ЗНЗ.

Змістовний модуль 3. Особливості викладання предмету «Музичне мистецтво» в закладах загальної середньої освіти.

Тема 1. Викладання дисциплін освітнього циклу «Музичне мистецтво» в загальноосвітньому закладі.

Тема 2. Психолого-педагогічні особливості учнів 1-7-х класів школи.

Тема 4. Мета, завдання та функції предмету «Музичне мистецтво».

Змістовний модуль 4. Розробка індивідуального плану роботи.

Тема 1. Ознайомлення з навчальним закладом, шкільним педагогічним колективом.

Тема 2. Аналіз програм, планів з предмету «Музичне мистецтво», «Мистецтво».

Заліковий кредит 3 Дидактичні аспекти викладання музично-естетичних дисциплін у школі.

Змістовний модуль 5 Календарно- тематичне планування уроків музичного мистецтва.

Тема 1. Тематичне та поурочне планування вчителя за фахом.

Тема 2. Аналіз шкільних програм та підручників з музичного мистецтва, труднощів та проблем їх практичної апробації.

Тема 3. Аналіз компонентів діяльності на уроці: мета, мотиви, засоби, дії, результат, оцінка.

Змістовий модуль 6. Планування роботи вчителя музичного мистецтва.

Тема 1. Вивчення сценаріїв та планів-конспектів уроків з музичного мистецтва, розроблених вчителем-предметником навчального закладу.

Тема 2. Аналіз уроків з музичного мистецтва, які проводяться шкільним вчителем, студентами-практикантами (аспектний, структурний, комплексний).

Заліковий кредит 4. Сучасні педагогічні технології в діяльності студентів – практикантів.

Змістовий модуль 7. Використання технологій проблемного та інтерактивного навчання.

Тема 1. Технологія проблемного навчання.

Тема 2. Технологія інтерактивного навчання.

Змістовий модуль 8. Особливості застосування ігрових та інтегративних технологій.

Тема 1. Технологія ігрового навчання.

Тема 2. Технологія інтегративного навчання.

Заліковий кредит 5. Фахова діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Змістовий модуль 9. Особливості роботи вчителя музичного мистецтва

Тема 1. Спостереження та аналіз уроків музичного мистецтва та позакласної роботи.

Тема 2 Робота з навчально-методичною та довідковою літературою. Використання інтернет-ресурсів.

Змістовий модуль 10. Спілкування з учнями на уроці музичного мистецтва.

Тема 1. Індивідуальна робота з учнями.

Тема 2. Проведення виховної роботи з учнями.

Заліковий кредит 6. Визначення ефективних форм, методів і прийомів роботи вчителя і учнів на уроках музичного мистецтва; традиційне та інноваційне в методичному арсеналі вчителя.

Змістовий модуль 11. Дидактичні засоби на уроці музичного мистецтва.

Тема 1. Вивчення можливостей застосування дидактичних засобів на уроках музичного мистецтва (наочних, технічних, мультимедіа).

Тема 2. Розробка студентом сценаріїв і планів-конспектів уроків різних типів, видів і жанрів.

Змістовий модуль 12. Проведення уроків музичного мистецтва..

Тема 1. Обґрунтованість вибору методів та форм роботи.

Тема 2. Використання наочностей, дидактичних матеріалів.

Заліковий кредит 7. Художньо-виховна робота вчителя музики у позаурочний час.

Змістовий модуль 13. Особливості позакласної та позаурочної роботи

Тема 1. Відвідування та аналіз за схемою позакласного виховного заходу з музичного мистецтва.

Тема 2. Методика розробки позакласного виховного заходу з музичного мистецтва, організації екскурсій та відвідування мистецьких заходів.

Тема 3. Методика розучування пісні з вокальним ансамблем.

Змістовий модуль 14. Підготовка до проведення позакласних заходів

Тема 1. Проведення позакласних заходів в початковій школі.

Тема 2. Проведення позакласних заходів в 5-7 класах.

Заліковий кредит 8. Діагностика навчальних досягнень учнів з предметів освітнього циклу «Музичне мистецтво».

Змістовий модуль 15. Особливості оцінювання успішності учнів на уроках музичного мистецтва.

Тема 1. Встановлення причин неуспішності окремих учнів на уроці, причин недисциплінованості.

Тема 2. Визначення оптимальних способів активізації інтересу школярів до освоєння світу мистецтва.

Змістовий модуль 16. Різні форми оцінювання на уроках музичного мистецтва.

Тема 1. Методика розробки для учнів тестових та творчих завдань.

Тема 2. Методика складання учнівського портфоліо з музичного мистецтва.

Заліковий кредит 9. Оформлення звітної документації

Змістовий модуль 17. Звітно-підсумкова діяльність студента-практиканта.

Тема 1. Підготовка та проведення залікового уроку музичного мистецтва та позакласного заходу.

Тема 2. Оформлення документації до захисту педагогічної практики.

Змістовий модуль 18. Оформлення планів – конспектів та позакласних заходів.

Тема 1. Оформлення планів – конспектів уроків.

Тема 2. Оформлення документації з позакласних заходів.

Тема 3. Підсумкова конференція..

3. Організація та зміст виробничої практики.

- 1-й тиждень: знайомство з адміністрацією школи і вчителем музичного мистецтва, планом виховної роботи, тематичними планами і програмами з предмету «Музичне мистецтво»; відвідування уроків музичного

мистецтва; складання індивідуального плану роботи під час проходження практики; спостереження за діяльністю вчителя і учнів, способами організації діяльності та спілкування на уроках і в позакласній роботі; психолого-педагогічні спостереження за діяльністю вчителя і учнів; розподіл практичного навантаження на кожного студента-практиканта згідно з розкладом проведення років музичного мистецтва.

- 2-й тиждень: складання плану виховної роботи, вибір тем для проведення уроків, їх узгодження з вчителем музичного мистецтва; підготовка конспектів уроків з музичного мистецтва з використанням мистецтвознавчої, методичної літератури; підготовка відповідних матеріалів, наочних посібників до уроків; проведення запланованих уроків музичного мистецтва; заповнення щоденника педагогічної практики, звітної документації.

- 3–4-й тиждень: розробка планів-конспектів уроків музичного мистецтва з використанням мистецтвознавчої, методичної літератури; проведення фрагментів уроків музичного мистецтва (слухання або вокально-хорова робота); розробка сценаріїв виховних заходів; проведення підготовчої роботи для організації виховних заходів; підготовка відповідних матеріалів, наочних посібників до уроків (в тому числі і слайд-шоу); здійснення аналізу уроків музичного мистецтва, які проводяться вчителем музичного мистецтва, а також іншими студентами-практикантами; здійснення допомоги у роботі вчителя музичного-мистецтва в організації запланованих шкільних позакласних заходів; заповнення щоденника педагогічної практики, звітної документації.

- 5–6-й тиждень: складання планів-конспектів уроків музичного мистецтва та сценаріїв виховних заходів з урахуванням педагогічної інноватики; проведення залікових уроків музичного мистецтва; розробка сценарію позакласного виховного заходу; проведення позакласного виховного заходу; заповнення щоденника педагогічної практики, звітної документації;

оцінка і самооцінка роботи практиканта в якості викладача музичного мистецтва.

4. Місце і час проведення виробничої практики

1. Виробнича педагогічна практика проводиться на базі закладів середньої загальної освіти, з якими Університет заключив договір.

2. При виборі баз практики необхідно керуватися наступними критеріями: укомплектованість загальноосвітнього закладу педагогічними кадрами, які мають високий професійний рівень; наявність сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі; наявність технічної інфраструктури (комп'ютери, мультимедійні проектори, екрани, засоби телекомунікації) для застосування сучасних інформаційних і комунікативних технологій; наявність кабінету музичного мистецтва, обладнаного у відповідності з державними освітніми вимогами.

3. Виробнича практика проводиться на IV курсі у VII-му семестрі (жовтень - листопад) протягом 6 тижнів.

5. Звітність

Звітна документація здається студентами по завершенню проходження практики протягом наступного тижня керівнику практики від ЗВО на кафедрі теорії та методики навчання мистецьких дисциплін, яка включає:

- щоденник з проходження виробничої практики, який відображає зміст педагогічної практики (щоденний план роботи);

- звіт про виконану роботу, що має наступні розділи: індивідуальний план роботи студента-практиканта; власне звіт студента-практиканта про проходження виробничої практики; зауваження та пропозиції щодо організації та проведення виробничої практики; відгук вчителя музичного мистецтва про проходження виробничої практики; чотирнадцять планів-конспектів уроків музичного мистецтва за підписом вчителя музичного мистецтва і керівника практики від ВНЗ; два залікових плани-конспекти уроків музичного мистецтва за підписом вчителя музичного мистецтва і керівника практики від ВНЗ; два сценарії залікових музично-виховних заходів за підписом вчителя музичного

мистецтва і керівника практики від ВНЗ; один змістовий наочний посібник з предмету: ілюстрації, дидактичні матеріали, презентація, приклади відео- або аудіо-матеріалів тощо; характеристика з печаткою, завірена керівником навчального закладу, на базі якого студент проходив педагогічну практику. У зв'язку з тим, що виробнича практика проводиться протягом тривалого періоду часу (7 тижнів), задля поліпшення ефективності та якості роботи студентів, протягом всього періоду практики студенти-практиканти повинні звітувати перед керівником практики від ВНЗ про перебіг виконання завдань практики.

Даний зріз успішності роботи студентів проводиться шляхом надання ними для перевірки керівнику практики від ЗВО: 1) щоденника практики для перевірки його ведення; 2) 10 планів-конспектів проведених уроків музичного мистецтва; 3) доробків, які вони встигли зробити за конкретний період часу тощо. Вчасність надання матеріалів для перевірки, якість виконання завдань, оформлення звітної документації у періодичному зрізі успішності відповідно оцінюється. За результатами проходження виробничої практики, вкінці практики проводиться підсумкова конференція на кафедрі теорії та методики навчання мистецьких дисциплін. За підсумками проходження виробничої практики студентам виставляється диференційований залік. Студенти, які не виконали програму практики, за наявності поважної причини направляються на практику повторно, у вільний від навчання час.

6. Розрахунок рейтингових балів за виконання завдань виробничої педагогічної практики

№ п/п	Види діяльності	Максимальна кількість балів
1	Проведення 10 уроків.	20
2	Проведення 2 залікових уроку.	10
3	Підготовка та проведення 2 залікових музично-виховних заходів.	20
4	Самостійна та творча робота (виготовлення наочностей, дидактичних матеріалів, підготовка презентацій тощо).	10
5	Підготовка та здача документації для перевірки у відведений час з урахуванням всіх вимог.	40
	Підсумковий бал	100

Шкала оцінювання знань: національна та ECTS

Оцінка ECTS		Оцінка за національною шкалою для практики
90-100	A	відмінно
78-89	B	добре
65-77	C	
58-64	D	задовільно
50-57	E	
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання студентів-практикантів за національною шкалою

Оцінка	Критерії
«Відмінно»	- глибоке, усвідомлене розуміння завдань музично-педагогічної практики у школі; - відмінна підготовка до педагогічної практики: відвідування всіх уроків, проведених вчителем музичного мистецтва, та студентів-практикантів; правильне ведення конспектів-аналізів уроків, планів-конспектів уроків, оформлення сценаріїв музично-виховних заходів, щоденника практики; глибока підготовка до роботи в якості помічника вчителя музичного

	<p>мистецтва на уроках; - відмінне володіння музичним інструментом, голосом; - уміння самостійно підбирати доцільний музичний матеріал для уроків музики, опрацьовувати методичну літературу, проявляти свою креативність та готовність творчо працювати на високому рівні; - уміння встановлювати гарний контакт з дітьми, вчителями, здійснювати індивідуальний підхід до дітей; - методично вірно аналізувати роботу, що спостерігається студентом та організовувати власну роботу на уроці; - уміле володіти літературною українською мовою</p>
<i>«Добре»</i>	<p>- достатня підготовка до навчальної педагогічної практики: мати знання з психології, педагогіки, методики музичного виховання, добре володіти музичним інструментом, голосом, відвідувати більшість уроків музичного мистецтва та на достатньо доброму рівні вести уроки музики, оформлювати щоденник практики та оформлювати вчасно звітну документацію; - розуміння принципів підбору музичного матеріалу до проведення різних видів і форм організації музичної діяльності школярів; добре володіння музичним матеріалом з допущенням неточностей у постановці запитань, вказівок; допущення незначних мовних помилок; - підтримання ділового контакту з дітьми та вчителями; - здійснювати аналіз роботи, що спостерігається студентом</p>
<i>«Задовільно»</i>	<p>- задовільну підготовку до навчальної педагогічної практики, відвідування менше половини запланованих уроків музичного мистецтва, допущення суттєвих помилок у проведенні уроків, у веденні щоденника практики, конспектів-аналізів уроків музики та іншої звітної документації; - задовільне володіння музичним інструментом, голосом; - неповний та нечіткий аналіз роботи, що спостерігається студентом та допущення суттєвих помилок під час власного проведення уроку; недостатнє використання наочності; допущення неточних завдань, запитань, вказівок; - проведення музично-виховної роботи українською мовою при наявності мовних помилок.</p>
<i>«Незадовільно»</i>	<p>- нерозуміння завдань навчальної педагогічної практики у школі, не виконання поставлених задач; не відвідання або часткове відвідування уроків музичного мистецтва; - незадовільне оформлення та ведення щоденника практики, звітної документації, відсутність конспектів-аналізів уроків музичного мистецтва; - незадовільне володіння музичним інструментом; - допущення грубих методичних та мовних помилок, неспроможність до їх виявлення та усунення</p>

Рекомендована література

1. Авдієвський А.Т., Болгарський А.Г., Гадалова І.М., Жофчак З.З. Програма з музики для середньої школи та позакласна робота з музики в 1-4 класах. Київ, 1994. 38 с.
2. Бодрова Т.О. Використання української музично-педагогічної спадщини у процесі педпрактики студентів: Методичні рекомендації. Навчальна програма. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. 46 с.
3. Бодрова Т.О. Пам'ятка студенту-практиканту. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. 29 с.
4. Гадалова І.М. Методика викладання музики у початкових класах. Київ , 1994. 272 с.
5. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі : метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 104 с.
6. Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи. *Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу : довідково-методичне видання /* упоряд. М.С. Демчишин, О.В. Гайдамака. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 85-88.
7. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу : довідково-методичне видання /* упоряд. М.С. Демчишин, О.В. Гайдамака. Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. С. 82-85.
8. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К. : Наук. Думка, 1991. 448 с.
9. Лобова О.В. Музика. Програма для початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів: 1–4 класи. К. : Школяр, 2004. 64 с.
10. Лобова О.В. Музика. *Програми для середньої загальноосвітньої школи: 1–4 класи.* Київ : Початкова школа, 2006. С. 372 – 393.
11. Лобова О.В. Музичне мистецтво . підруч. для 5 кл. К. : Школяр, 2005. 160 с.
12. Лобова О.В. Музичне мистецтво : підруч. для 6 кл. К: Школяр, 2006. 160 с.
13. Лобова О.В. Тематичне планування уроків музики : 1-2 класи. *Початкова школа.* 2008. № 8. С. 42 – 47.
14. Масол Л.М. Діагностика і оцінювання художньо-освітніх результатів старшої школи. *Мистецтво та освіта.* 2006. № 3. С. 8 – 13.
15. Масол Л.М., Е.В. Белкіна. Мистецтво : підручник для 3-го класу загальноосвітніх навчальних закладів [Видання 2-ге, доповнене і перероблене]. Київ : Адеф–Україна, 2004. 152 с.
16. Масол Л.М. Теоретико-методологічні основи викладання музики у школі. *Вивчення музики в 1-4 класах : навч.-метод. посібник для вчителів.* Харків : Скорпіон, 2003. С. 5 - 23.
17. Масол Л.М. Теоретико-методологічні основи викладання музики в школі. *Вивчення музики в 5-8 класах : навч.–метод. посібник для вчителів.* Харків : Скорпіон, 2003. С. 4 – 21.

18. Мистецтво / [Масол Л., Белкіна Е., Оніщенко О. та ін.] // Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К. : Початкова школа. 2006. С. 304 – 343.
19. Мистецтво : підручник для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / [Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, О.А. Комаровська, О.В. Руденко] : за заг. ред. Л.М. Масол. К. : Генеза, 2006. 208 с. : іл.
20. Музичне мистецтво (5–8 класи): 5 клас : програма для загальноосвітніх навчальних закладів / [Б. Фільц, І. Белова. Г. Букреева, М. Демчишин та ін.] // Мистецтво та освіта. 2005. № 1. С. 2 – 7.
21. Музичне мистецтво : підручн. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. [Макаренко Г.М., Наземнова Т.О., Мітенко Н.І., Дорогань Л.О.]. Харків : Оберіг, 2007. 192 с.
22. Музичне мистецтво (Мистецтво) : підручник для 8-го класу загальноосв. навч. закл. / [Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, О.В. Калініченко, Н.В. Очеретяна] ; за заг. ред. Л.М. Масол. К. : Генеза, 2008. 191 с. : іл.
23. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
24. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. Київ : Муз. Україна, 1982. 144 с.
25. Печерська Е.П. Уроки музики в початкових класах : навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 272 с.
26. Пометун О.І., Пироженко Л.В., Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.–метод. посібник. Київ : А.С.К., 2006. 192 с.
27. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл. 5 – 11 класи / Музичне мистецтво. ВТФ «Перун», 2005. 233 с.
28. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання : навч.-метод. посібник. Київ ; ІЗМН, 1997. 248 с.
29. Рудницька О.П. Музика і культура особистості. Проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 248 с.
30. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навч. посібник. Київ : «Інтерпроф», 2002. 270 с.
31. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 1998. 143 с.

Зразок оформлення титульної сторінки звітної документації
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет психолого- педагогічної освіти та мистецтв

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ З ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ЗІ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО)

(ПІБ студента)

студента (ки) _____ курсу

Місце проходження практики _____

Термін практики _____

Оцінка _____

Керівник практики _____

Бердянськ, 2019

Схема музично-педагогічної характеристики учня

Клас, вік, прізвище та ім'я.

1. Чи виявляє інтерес до уроку музики?
2. Особливості виконання навчальної діяльності (організованість, старанність, активність, навички навчальної діяльності).
3. Музичні здібності учня (ладове відчуття, ритмічне відчуття, звуковисотні уявлення).
4. Розвиток мови (запас слів, вмiє висловлювати свої почуття, думки)
5. Найбільш суттєві труднощі у музичному навчанні (вміння слухати музику та її аналізувати, чистота інтонації у співі, подолання основ музичної грамоти).
6. Який розділ уроку з музики створює найбільші проблеми?
7. Який розділ уроку з музики найбільш цікавий для учня і в чому це виявляється?
8. Як ставиться до оцінок, до схвалення чи зауважень учителя?
9. Найбільш яскраві риси характеру.
10. Відношення учня до позакласних музичних заходів, його участь у музичних гуртках художньої самодіяльності.
11. Особливості поведінки у школі (на уроках, перервах). Поводить себе спокійно, активно, виявляє надмірну рухливість. Тип темпераменту.
12. Які методи і форми роботи ви пропонуєте для подальшого розвитку учня у музичному вихованні. Рекомендації.

АНАЛІЗ УРОКУ МУЗИКИ

Як показує практика, аналізуючи урок музики в загальноосвітній школі, часто вдається враховувати основні складові уроку, розкривати майстерність конкретного вчителя з притаманними лише йому яскраво вираженими педагогічними здібностями, а це в значній мірі сприяє об'єктивній характеристиці вчителя, виявленню резервів, упущень, недоліків. Аналіз уроку водночас стимулює самоосвіту, критичну самооцінку, впевненість, бажання вивчати той чи інший досвід тощо.

Вивчення організаційно-дидактичних компонентів уроку музики

Кожен урок має свою дидактичну структуру. Але, незважаючи на велику кількість складових та їх послідовностей, дидакти й педагоги визначають основні компоненти, наявні на більшості уроків. Крім того, учитель музики до даної структури додає компоненти, що відповідають різноманітним видам музичної діяльності — слухання музики, розучування чи виконання пісні,

музично-ритмічні рухи, творчі завдання, музикування на елементарних музичних інструментах, вивчення музичної грамоти.

Реалізація основних компонентів є основою для вирішення вчителем одного з основних завдань: розвитку розумових та виконавських здібностей, навичок емоційно-осмисленого сприймання музики, спостережливості, пам'яті, мислення, уяви, фантазії, а також формування інтересу до музики і вироблення естетичних смаків, потреб.

Якщо оцінювати дії вчителя музики на кожному етапі уроку, то слід скористатись такими *критеріями*:

"відмінно" — чіткі, правильні, обґрунтовані дії учителя в процесі реалізації організаційно-дидактичних параметрів, що забезпечують високий рівень засвоєння учнями навчального матеріалу, їх інтелектуального і фізичного розвитку;

"добре" — вчитель допускає незначні помилки, є упущення в діях, але вони суттєво не знижують рівня засвоєння учнями навчального матеріалу, їх загального розвитку;

"задовільно" — вчитель допускає помилки, недоліки, які призводять до зниження рівня засвоєння учнями навчального матеріалу, низької їх активності, а також дії, що не стимулюють розвиток дітей;

"незадовільно" — вчитель допускає значні упущення та помилки, що призводять до незадовільного засвоєння учнями навчального матеріалу, їх пасивності, неорганізованості, гальмування їх інтелектуального та музично-естетичного розвитку.

Залежно від середньої оцінки всіх організаційно-дидактичних компонентів, умовно визначають такі рівні організаційно-дидактичного забезпечення уроку: "5" — високий (оптимальний), "4" — допустимий, "3" — середній, "2" — низький, критичний, недопустимий.

Таблиця-схема

Вивчення організаційно-дидактичних компонентів уроку музики

№ компонента аналізу	Організаційно-дидактичні компоненти	ОЦІНКА ("5", "4", "3", "2")
1	Початок уроку: вхід до класу під музику; музичне вітання	
2	Повідомлення теми, мети, завдань уроку, мотивація учіння школярів; бесіда за темою уроку	
3	Бесіда та слухання музики	
4	Вокально-хорова робота: розспівування, робота над вокально-хоровою вправою; робота над поспівкою; розучування та виконання пісні	
5	Гра на елементарних музичних інструментах	

6	Рухи під музику: танці, пластичне інтонування, диригування, інсценізація, гра...	
7	Музичні творчі завдання, живописні та літературні творчі завдання...	
8	Вивчення музичної грамоти	
9	Заключний етап уроку: підсумки уроку, повідомлення домашнього завдання; вихід із класу під музику	
10	Середній бал	
11	Рівень	

Додаток 4

Схема аналізу виховного заходу

1. Форма заходу (що саме проводилося і на яку тему).
2. Мета і завдання заходу.
3. Підготовчий період (зміст роботи).
4. План заходу (основні етапи).
5. Психолого-педагогічний аналіз кожного етапу (ефективність та відповідність обраних методів, прийомів, засобів до поставленої мети, аналіз ускладнень, що виникли).
6. Висновки, рекомендації батькам, учителям, учням.

Додаток 5

Щоденник з педагогічної практики

Щоденник включає такі записи:

1. Відомості про практиканта, організаторів практики, адміністрацію школи.
2. Розклад уроків музики, дзвінків.
3. План виховної роботи школи.
4. Індивідуальний план роботи /з датами проведення уроків, позакласних заходів, відвідування уроків/.
5. Щоденні записи про зміст діяльності /зустрічі, бесіди, думки, спостереження/.
6. Аналізи уроків музики та інших (не менше 20) за схемою:

Урок музики в 2-Б класі, учитель – Заславська О.М.	
Зміст, хід уроку	Аналіз уроку

Схема письмового звіту з практики

1. Якою мірою виконана програма практики? В разі певних порушень індивідуального плану пояснити їх причини.
2. Які професійні якості були набуті в результаті педагогічної практики?
3. Конкретизуйте труднощі у своїй психолого-педагогічній та методичній роботі :
  - яких саме знань та практичних навичок бракує?
  - чи були ускладнення у спілкуванні з дітьми?
  - чи задовольняли Вас організаційні та матеріально-технічні умови практики?
  - інші труднощі .
4. Висновки, пропозиції організаторам практики щодо її підготовки та проведення.

Схема характеристики студента практиканта у школі за результатами практики

1. Виконання студентом індивідуального плану, участь у загальношкільних заходах.
2. Ставлення практиканта до фаху, своїх професійних обов'язків.
3. Організаційно-комунікативні вміння.
4. Методична підготовленість.
5. Рівень спеціальних навичок вокально-хорової роботи, співу.
6. Здібність до педагогічної творчості.
7. Проведення науково-дослідницької роботи.
8. Оцінка за педагогічну практику

Характеристика складається вчителем музики та підписується директором (обов'язкова гербова печатка).

Зразок оформлення плану-конспекту уроку музики

Будова (форми) музики. Варіації

3 (2) Клас

Мета. *Формувати вміння побудови музичної форми варіації, засвоєння знань про принципи музичного розвитку (повторюваність, варіаційність, контраст). Оволодіння вокально-хоровими навичками, необхідними для виразного виконання пісень, поспівок. Розвиток ладового, ритмічного чуття, тембрового слуху, творчих здібностей, музичного слуху і уваги школярів під час формування уявлень про форму варіації. Розвиток умінь порівнювати, співставляти, висловлювати свої думки про музику. Виховання любові й*

інтересу до народної та класичної музики, які передають красу людських почуттів.

Тип УРОКУ. Урок поглиблення теми.

Вид уроку. Мандрівка музичним містечком.

Обладнання. Зображення музичного містечка, ілюстрації, нотний запис пісень, словник емоційно-образних визначень музики; роздатковий матеріал — картки для викладання форми варіацій; музичні інструменти: металофон, трикутник, тріщалка, сопілка. Магнітофон.

У.н.п. «Ой на горі жито»; «Ой є в лісі калина». Ю.Щуровський «Варіації на тему у.н.п. «Ой є в лісі калина».

Хід уроку

1. Вхід. Організаційний початок.

Вхід дітей під музику В. Моцарта «Рондо в турецькому стилі». Музичне вітання.

Вчитель

Ось зараз почнеться музичний урок,
Про це сповістив нам веселий двійок.
Сказав, як розлився високою нотою:
— Вітаю вас, діти, з початком уроку.

Діти.

Добрий день, добрий день, добрий день!
Учителю, добрий день!

Після вітання звертаю увагу на дзвінку та чітку вимову «д», «в» в реченні «Вчителю, добрий день»; пропоную дітям посміхнутись, подарувати один одному гарніш настрій та виконати фразу ще раз.

2. Розспівування. «Пісенька дзвіночка».

Вчитель. Урок сьогодні незвичайний. Ми відправляємось до музичного містечка, в якому живуть форми музики (*звертаюсь до плакату із зображенням містечка «Будова музики», додаток № 1*). В музичному містечку ми будемо: •

Слухати і пам'ятати,
Співати, грати, танцювати.

Думати, аналізувати, говорити,
Фантазувати і творити.

Виконувати завдання так,
Щоб оцінка була «5».

Дзвенить музичний дзвіночок і запрошує нас ввійти у ворота містечка. А дзвеніти він буде, звісно ж, пісенькою.

Дон, дон, ділі-дон, Ділі, ділі, дон, дон.

А щоб відкрились ворота містечка, нам треба визначити (*по рядах*):

1. В якому ладу звучить мелодія дзвіночка? (*Дітям треба показати руками мінор — пальці зімкнуті вгорі —, мажор — зімкнені в зап'ястях та розімкнеш вгорі —*).

1. Як рухається мелодія дзвіночка? (*Напрям руху малюють руками або вибирають картки з потрібними позначеннями*)

3. Якими тривалостями передається пісенька дзвіночка?

Пісенька виконується на металофоні та співом вчителя,

Вчитель звертає увагу на те, що короткі тривалості I складу «ді-лі» треба співати легко, дзвінко, а в складі «до, протягувати голосну «о», а в закінченні чітко вимовляти приголосну «н».

«Пісенька дзвіночка» звучить радісно, прозоро, світло.

3. Актуалізація опорних знань.

а) Які форми музики звучали на попередніх уроках?

б) Огляд музичного містечка — порівняння раніше вивчених форм з будовами містечка; прослухування окремі фрагментів раніше вивчених творів (*додаток № 1*).

Вчитель. Ви точно передали мелодію дзвіночка і тому ворота містечка відкрились для нас. Оглянемо в ньому Всі будинки різні, тому що живуть в них різні форми музики. Тема чверті теж має назву «Будова (форми) музики». Чи впізнаєте ви їх?

1. Перша форма нескладна,

Бо про щось одне вона.

Звучить перша частина «Пісні Сольвейг» Е.Гріга.

Вчитель. Яка форма живе в цьому будиночку? (*Одночастинна*).

2. В другій, щоб не заблукати,

3. Треба вам контраст згадати.

Звучать обидві частини «Пісні Сольвейг» Е.Гріга. (Двочастинна).

3. Третя форма — що за диво?

Теми наче тільки дві,

А частин рахуєш більше,

Хоч і схожі вони.

Вчитель. Який знайомий вам твір може знаходитись цьому будиночку та в якій формі він написаний? (*Тричастинна*).

Звучить «Весела. Сумна» Л.Бетховена.

4. **Вчитель.** А форма, яка живе у наступному будинку, чи не звучала вже на сьогоднішньому уроці?

Форма просто колосальна,

Є в ній тема незвичайна.

Кілька раз її знайди

І рефреном назови.

(Діти впізнають «Рондо в турецькому стилі» В.Моцарт яке звучало при вході до класу).

Вчитель. Зверніть увагу: в центрі міста розташована площа Контрастів, з якою поєднані будинки тих форм, яких є контраст.

А що таке контраст? *(Це відмінність музичних образів)*

В яких формах присутнє контрастне співставлення образів? *(Двочастинній, тричастинній, рондо).*

А в яких відсутнє? *(В одночастинній).*

Чому? *(Тому що там один образ).*

4. Ритмо-співацька гра «Луна».

Мета гри. Розвиток швидкості й точності уваги, фон матичного і ритмічного слуху, підготовка до сприйнятті засвоєння мовного двоголосся, звуконаслідування, супровід жестами.

Вчитель. Наша мандрівка продовжується. І ось ми вже на вулиці Веселих ноток. Прислухаємось, про що вони говорять Я передам вам їх розмову, а ви будете моєю луною. Тільки луна повинна не тільки повторювати слова і рухи, але й прикрасити їх інтонацією, емоційним виразом обличчя.

Відстукують в ритмі слів стиснутими кулачками. Відпрацювати вимову приголосного «к» у словах «тук»,

«звук», «стук».

Вчитель. У траві заспівав свою пісеньку цвіркун. Як він це робить? «Тр-рр...».

Вчитель. А як дзижчить комарик? Правильно: «З-з...».

Рукою показую політ комарика (круговий рух з підкидом догори)-

Вчитель. А якби ми озвучили зайчика, коли він стрибає? *(Стриб, скік).*

Звернути увагу на вимову слів «стриб», «скік».

Вчитель. Ви були точними, уважними і тому ритмічно-співочу» гру „Луна” виконали відмінно.

5. У.н.п. «Ой на горі жито» — спів та створення варіацій.

Вчитель. А далі наш шлях лежить до нової форми, будиночок якої до цього часу пустий. А приведе нас до неї музика.

Уявіть собі, що ми потрапили в поле, де росте жито. просо, гречка. А хто ж це по полю бігає? *(Вчитель грає мелодію на сопілці •*

Діти. Це у.н.п. „Ой на горі жито”,

Після виконана I куплету вчитель просить дітей вигук «ой» заспівати здивовано.

Вчитель. На якому полі ви побачили зайчика? Так, в полі, де росте жито, тому це слово головне. Протягніть в ньому звучання голосної «и» ( ); в закінченні фрази «зайчик» підкреслено вимовляти приголосну «к».

Вчитель. А що робив зайчик?

Діти. Чеберяв ніжками.

Вчитель. В слові «ніжками» розспівуємо двічі голосну «і» (ні-іжками) та протягуємо звучність голосної «а» на *(використати прийом пластичного інтонування рукою ніжками).*

А лапки в зайчика маленькі, тому слово «чеберяє» співаємо легко.

Щоб досягти виконання останньої фрази «коли б такі ніжки мала, то я б ними чеберяла...» в темпі, необхідно вимовити слова в ритмі повільно з поступовим прискоренням легко, близько па губах.

Вчитель проспівує весь куплет з дітьми.

Вчитель. Чи цікаво виконувати цю пісню кілька разів, повторюючи мелодію без зміни?

Діти. Ні.

Вчитель. А які варіанти звучання народних пісень ви знаєте?

Діти. З підголоском, канон.

Вчитель. А зараз ми знайдемо свої варіанти розвитку пісні, використовуючи різні варіанти виконання: канон, підголосок та зміну динаміки, темпу, тембрового різноманіття.

1 куплет — одноголосно — соло

3 фраза — весь- клас.

2 куплет — I група — тема, II група — підголосок.

3 фраза — весь клас

при повторенні "як той зайчик" — 3 куплет — канон, поступове посилення звучності.

В кінці — уповільнюючи, стверджено. На дошці з'являється табличка, яка допоможе дітям плутати послідовність слів в куплетах.

жито

просо

гречка

- Важливо, щоб учні не тільки виконали пісню, а й пояснили, чому і що змінюють у своєму виконанні.

Вчитель. Ми співали пісню окремо по куплетах. А для того щоб вона привела нас до нової форми, треба заспівати в цілому і послухати, що вийде.

Давайте встанемо і викопаємо всю пісню.

(Діти виконують 3 куплети пісні за допомогою вчителя).

Вчитель Ми виконали пісню з початку до кінця. Чи змінювалась мелодія пісні? В чому полягає розвиток пісні? *(Мелодія не змінювалась, але в кожному куплеті був новий варіант її виконання).*

Якщо ваш друг прийшов у новому одязі, чи впізнали ви його? Чому? *(Він залишився собою, а змінився лише одяг)* Ось такі ми з вами мелодію пісні не змінювали, а лише інакше її виконували — варіювали, тобто склали нову форму — *варіації*.

Який куплет став основою для складання варіацій? *(Перший).*

Основу варіації називають тема *(на дошці з'являються ці два слова)*. Ми тему не змінювали, а варіювали.

Тепер ми розмістимо варіації в пустому будинку. З цих фігур я пропоную вибрати вам ті, що необхідні для визначення форми варіацій.

Чому ви вибрали трикутники різного кольору? *(Тому, що тема не змінювалась, а тільки «переодягалась»)*. *(Діти викладають трикутники на дошці, а вчитель розмішує їх в будинку варіацій)*.

Вчитель. Ви помітили, що будинок варіацій не поєднаний з площею Контрастів? Чому? *(Тому що в основі варіацій лежить розвиток однієї теми)*.

6. У.н.п. «Ой є в лісі калина» — виконання за нотним записом.

Вчитель. Зверніть увагу, куди повела нас доріжка від будинку варіацій *(в картинну галерею)*. А сьогодні в картинній галереї виставка дитячих робіт. Хто зображений на цих малюнках? *(Дівчинка-українка)*.

А для того, щоб впізнати, яка пісня допоможе оживити малюнок, ми звернемось до нотного запису

(додаток № 2).

Щоб скоріше впізнати пісню, визначимо:

а) розмір;

б) відхлопаємо ритмічний малюнок:

в) прослідкуємо за рухом мелодії;

г) назвемо ноти в ритмі (просольмізуємо);

д) спів сольфеджіо *(після настроювання та нагадування про співацьку поставу)*.

Вчитель. Діти, як називається ця пісня?

Так. Це пісня «Ой є в лісі калина». Зараз ми заспіваємо перший куплет, добре вимовляючи слова «є в лісі», на словах «калина-калина» розквітнемо так, як квіти калини, «комарики-дзюбрики» ~ сказати гостро. Співати будемо тільки І куплет, а для того, щоб показати розвиток музики, використаємо дитячі музичні інструменти та рухи.

(Із запропонованих Інструментів діти вибирають за бажанням трикутник, та тріщалку І виконують ритмічний малюнок та пульс пісні. Рухи за бажанням виконують ще кілька дітей, а всі діти співають під акомпанемент фортепіано та дитячих музичних інструментів).

7. Ю.Щуровський. «Варіації на тему у.н.п. «Ой є в лісі калина» (тема, вар. 1, 2, 4, 5, тема).

Вчитель. Отже, наш малюнок зазвучав. Чи співзвучний він з іншими малюнками?

Що спільного в цих малюнках? А що різне? Як ви думаєте, в будинок якої форми треба розмістити цю колекцію малюнків?

Діти. В будинок варіацій.

Вчитель. Можливо, в будинок форми рондо? *(Ні)*.

А чому? *(В малюнку відсутній контраст)*.

А якби ви стали композиторами і, відвідавши картинну галерею, вирішили написати музичний твір, до якої форми ви звернулись би? *(Варіації)*. Чому?

Яка за характером музика відповідала б кожній варіації, з тих, що ми побачили в картинній галереї? І допоможе нам у цьому словник.

мелодійна

радісна

ВИМОГЛИВА
дзвінка
сердита

(Словник розмінується на дошці, а після поєднання учнями слів з певними малюнками окремі слова розмішуються під ними).

Вчитель. А ось які варіації на шостому написав український композитор Ю.Щуровський.

Перед кожним лежать картки (*додаток № 3*), на яких зображено змінений теми в кожній варіації. Сама тема звучить... (*Вчитель грає тему*)... (*Д — мелодійна*).

Вчитель. А тепер розглянемо, які засоби допомагають темі змінюватись. (*Вчитель грає по одній кожну варіацію I після відповідей узагальнює*).

— Тема може оточити себе звуками, як орнаментом. (*I варіант*).

— Може прозвучати в низькому регістрі. (*II варіант*).

— Може заховатись за акордами, як за кубиками. (*IV варіант*).

— Може прозвучати окремими інтонаціями. (*V варіант*).

Вчитель. Я виконаю вам ці варіації, а ви слухайте уважно музику та розкладіть картки в тій послідовності, яку вам підкаже музика. (*Виконання варіацій, діти викладають картки перед собою*).

Після аналізу музики один учень викладає на дошці картки, а клас перевіряє.

Вчитель. Мені варіації підказали скласти пластичну композицію. Я покажу жестами моє відчуття цих варіацій, а ви будете моїм «дзеркалом», тобто відобразити те, що робитиму я, та уважно слухати музику.

Звучать варіації Ю.Щуровського, вчитель показує «дзеркало» — пластичне інтонування музики (методика В.Коен).

Руки, які виконує вчитель.

Тема. Плавні "рухи кожною рукою від себе — до себе (4 р. за фразами): рух, що нагадує квітку, яка розкривається і закривається.

Варіант 1. Кругові рухи кожною рукою в сторону від себе. Кожною долонею начебто відкинути м'яч догори, піймати його і поступово опустити.

Варіант 2. Кожною рукою відмітити 4 р. ритмічний пульс. Потім відмічати по черзі кожною рукою, рухаючись вгору (4 р.) і знову вниз (4 р.).

Варіант 4 В руках вага. Обома руками в кожную сторону передати тему, яка заховалась за акордами.

Зміну гармонії передати перевернутими вверх долонями, які ніби підтримують звук. Руки з'єднуються і по черзі рухаються вгору — до тоніки, де з'єднуються.

Варіант 5. Імітація дощика. Кожну краплину відмічаємо на долоні. Руки міняються по черзі. Потім кожна рука по черзі малює пружину та опускається вниз. Руки зімкнуті.

Вчитель. Чи відповідали мої рухи характеру музики?

8. Усвідомлення та закріплення нової теми.

Сьогодні на уроці ми познайомились з новою музичною формою. Як вона називається? Що характерно для цієї форми? Що є її основою? Чи є контраст в

цій формі? Які твори познайомили нас з цією формою? Форма зовсім незвичайна,- "--Тема в мій зовсім проста. А пройде в звучаннях різних. Так і вимовиш — краса!

9. Підсумок уроку.

Наша мандрівка музичним містечком закінчилась. Ви всі намагались відкрити в музичному містечку нову форму. Кращими знавцями в цьому містечку стали...

Вони отримають такі оцінки...

Домашнє завдання.

Намалювати ілюстрацію до варіацій у.н.п, «Ой на горі жито».

10. Вихід з класу під «Варіації на у.н.п. «Ой є в лісі калина» Ю.Щуровського.

НОВОВВЕДЕННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Застосування нетрадиційних форм навчання

7 клас. Урок-диспут „Образ щастя” – це узагальнюючий урок. Таку форму було використано з метою узагальнення матеріалу 7-го класу за перше півріччя з теми „Музичний образ”, який вивчався протягом 14 уроків. Для реалізації мети уроку був відібраний музичний матеріал попередніх уроків.

Тема уроку. Музичний образ щастя.

Мета. Формувати уявлення образу щастя в музиці. Розвинути вміння порівнювати, аналізувати різні музичні образи. Виховувати любов до сучасної, класичної, народної музики.

Музичний матеріал. "Україно, любов моя" музика І.Шамо, слова Д.Луценка. "Рече та стогне Дніпр широкий", українська народна пісня. "Котику сіренький", українська народна пісня. "Она идет по жизни, смеясь" музика та слова А.Макаревича. "Щастя" музика Д.Кабалевського. Концерт "Не отвержи меня во время старости", М.Березовського.

Методи. Бесіда, розповідь, дискусія, повторення пройденого матеріалу, аналіз і порівняння проблемно-пошукових ситуацій, узагальнення.

Обладнання. Музичний центр "Романтика", касети, платівки, малюнки дітей, портрети композиторів.

Тип уроку. Урок-диспут.

Основні запитання

1. Що б ви хотіли змінити у своєму житті?
2. Чи вважаєте ви себе щасливою людиною і чому?
3. Як розкривається образ щастя в музиці?

Хід уроку

Музичне вітання-канон "Ми дуже раді бачить вас". *Введення в тему.* На дошці:

Ми працю любимо, що в творчість перейшла,
І музику палку, що ніжно серце тисне.

У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград, красиве і корисне.

М.Рильський

Учитель. Одна з головних перешкод у розв'язанні проблеми щастя полягає в тому що люди розуміють його по-різному:

Что счастье ? Чад безумной речи?

Одна минута на пуги,

Где с поцелуем жадной встречи

Слилось неслышное прости?

Или оно в дожде весеннем?

В возврате дня? В смыканьи вежд?

В благах, которых мы не ценим

За неприглядность их одежд?

Так писав ще на початку ХІХ ст. російський поет Анненський.

Учитель. Сьогодні наш урок пройде у формі відстоювання кожним учнем, а також групою своїх думок. У ході уроку ми спробуємо відповісти на такі запитання:

1 Що б ви хотіли змінити у своєму житті?

2 Чи вважаєте ви себе гарною людиною і чому?

3 Як розкривається образ щастя в музиці?

Учитель. Ми спробуємо з вами з'ясувати, з виявлення якого стану людини складається образ щастя в музиці.

Учитель. Яку пісню про образ щастя в музиці ви знаєте?

Учні. "Щастя" Д.Кабалевського

Вокально-хорова робота: з метою чистого вокального звукоутворення пропонується виконання першого куплету і приспіву пісні на склад "ду" учнями всього класу; надається можливість виконання першого куплету і приспіву двома чисто інтонуючими групами як ілюстрація двоголосного співу. Після прослуховування обраних груп пісню виконують учні всього класу. Інтонаційні труднощі приспіву (12-22 такти) ілюструються самими учнями (групою чисто інтонуючих), що дає змогу полегшити слухове сприйняття особливостей дитячого голосу. Подальша робота над музичним образом пісні проходить у вигляді бесіди.

(Запитання вчителя до груп учнів).

Учитель. Який музичний образ пісні? (образ щастя, пошук щастя)

Група учнів (1, 2, 3) аналізує літературні засоби (метафори, епітети, синоніми), які розкривають стан щастя *весело кругом, веселі канікули, веселковими відблесками, дружба юна, сонячними струнами, в серці у нас.*

Учитель. Якими музичними і літературними засобами відображено музичний образ щастя?

Група учнів (4, 5, 6) аналізує музичні засоби (інтонація, лад, динаміка, темпові особливості), які розкривають стан щастя: мажор, світла інтонація, мецо-форте, мінор, висхідна інтонація, темп вальсу поступово від піано до форте (динамічний розвиток). Кожна група відстоює свою думку.

(Запитання представників груп іншим групам).

(Кожна група має своє уявлення про стан щастя, виходячи з домашнього завдання-емблеми, в якій учні розкривають у вигляді символу свій образ щастя).

Усіма учнями було обрано запитання:

Як ви розумієте образ щастя і який образ щастя створено в пісні Д.Кабалевського "Щастя" ?

Група перша. Музичний образ пісні збігається з нашим образом щастя в житті, бо ми теж будемо вибирати своє щастя самі, щиро люблячи свій рідний край (емблема любові до Батьківщини).

Група друга. Ні, музичний образ пісні не збігається з нашим образом щастя в житті, бо ми вважаємо, що щастя можна відчувати не тільки в праці, в далеких мандрах, а й в любові до людей, до рідної матері (емблема любові до матері).

Група третя. Музичний образ пісні відповідає нашому образу щастя в житті, бо ми теж будемо вибирати своє щастя самі, все життя перебуваючи в пошуку (емблема мрії про щастя).

Група четверта. Музичний образ пісні поєднується з нашим образом щастя в житті, бо ми теж будемо вибирати своє щастя самі, щиро люблячи природу, що нас оточує і допомагає своєю красою (емблема любові до природи).

Група п'ята. Музичний образ пісні не збігається з нашим образом щастя в житті, бо ми розглядаємо щастя як боротьбу добра зі злом упродовж усього свого життя (емблема щастя як перемоги добра над злом).

Група шоста. Музичний образ пісні збігається з нашим образом щастя в житті, бо ми теж будемо вибирати своє щастя, і це є чисте кохання між юнаком і дівчиною (емблема любові між юнаком і дівчиною).

Так було зроблено перевірку домашнього завдання: створення емблеми образу щастя в кожній групі (учні продемонстрували своє розуміння поняття щастя, використовуючи вірші поетів або свої вірші, узагальнюючи цей образ і відстоюючи свої погляди).

Завдяки проведеній дискусії учні разом з учителем приходять до висновку, що поняття щастя - багатогранне і залежить від культурних цінностей людини. Воно проявляється в любові до природи, Батьківщини, може існувати як мрія, боротьба добра зі злом, як чиста любов між юнаком і дівчиною тощо.

Запитання до класу: чи вважаєте ви себе красивою людиною і чому?

Учні. Некрасивих людей немає, кожна людина прекрасна по-своєму: у вчинках, думках, ставленні до інших людей.

Учитель. Які музичні образи, що торкаються теми любові, вам знайомі? (Образ Мавки з опери "Лісова пісня" В.Кирейка і з балету М.Скорульського "Лісова пісня", образ Сольвейг із симфонічної сюїти "Пер Гюнт" Е.Грига, образ Наташі з опери "Війна і мир" С.Прокоф'єва).

Учитель. Чи можемо ми назвати їх музичними образами щастя?

Учень. Образ Мавки не може бути образом щастя бо тут йдеться про трагічну любов.

Учениця. Образ Мавки - образ щастя, бо її любов не вмерла навггт після її смерті.

Учень. Образ Сольвейг-образ вірної любові, а любов - це життя, це щастя,

Учениця. Образ Сольвейг не щасливий, бо переживання в любові не можуть надати щастя в цілому.

Учениця. Образ Наташі передає образ щастя під час виконання вальсу.

Учень. Образ Наташі не можна назвати щасливим у цілому, бо вона не щаслива у своєму коханні.

Учні разом з учителем приходять до висновку, що назвати образи Сольвейг, Мавки, Наташі музичними образами щастя ми не можемо повною мірою, бо вони загалом не є щасливими у своєму коханні.

Учитель. У пошуках музичних образів любові, щастя звернемося до музичної гри "Впізнай мелодію" (*вчитель виконує фрагменти мелодій пісень*). Потрібно з 3—4 звуків впізнати музичні твори.

Учні. "Україно, любов моя" І. Шамо.

Учитель. Любов до чого розкривається в цій пісні та чи є в ній образ щастя? (*любов до Батьківщини*). Висловлення учнів учитель записує на дошці.

Учні. "Рече та стогне Дніпр широкий" на вірші Т.Шевченка яка стала народною, хоча музику написав Д.Крижанівський.

Учитель. Які почуття викликає у вас ця пісня? (*любов до природи*) - записати на дошці.

Учні. "Котику сіренький", українська народна пісня

Учитель. Чи є у цій пісні образ щастя? (*любов до матері*) - записати на дошці.

Учитель. Чи може людина відчувати щастя, роблячи добрі вчинки, долаючи труднощі?

Учні. Ми вважаємо, що щастя - це коли робиш добро людям, коли дієш, борешся для досягнення своєї мети, як у симфонічній поемі Бетховена "Егмонт" та в інших його творах, як в опері про Т.Шевченка "Поет" Левка Колодуба.

Учитель. Ми ознайомилися з образами щастя і любові в класичних творах, а тепер звернемося до музики нашого земляка з міста Глухова.

Учні з групи "Довідкове бюро" розповідають про творчість композитора М.Березовського (*інформацію про композитора підготовлено завчасно*).

Одним із видатних майстрів духовної музики XVIII ст. був Максим Созонович Березовський. Він належить до славнозвісної плеяди українських композиторів, які започаткували основи національної музичної школи. Перебуваючи в 1759-1773 роках на навчанні в Італії, М.Березовський витримав іспит у Болонській філармонічній академії на звання академіка-композитора і став членом Болонського філармонічного товариства. Через драматичні життєві обставини і короткий творчий шлях композитор не зміг цілком

реалізувати свій величезний потенціал, хоча кожний його твір у духовній і світській музиці свідчить про неперезершену майстерність митця

Учитель. Сьогодні ми почуємо фрагмент одного з кращих духовних концертів "Не отвержи меня во время старости". Концерт складається з чотирьох контрастних частин і написаний на текст 70-го псалма, де людина, переслідувана лютими силами, звертається до Бога з проханням про захист.

(Звучить фрагмент другої частини концерту М.Березовського "Не отвержи меня во время старости").

Учитель. Про що ця музика і які почуття вона у вас викликає? (*Любов до ближнього, віра в Бога, бажання щастя*). Відповіді записати на дошці.

Учитель. Якими музичними засобами розкривається цей образ? (Робота проводиться в групах. Учитель перед слуханням музики дає завдання кожній групі стежити за розвитком конкретного музичного засобу: темпу, ритму, динаміки, ладу, тембру, зв'язуючи його з музичним образом. Після слухання музики вчитель надає учням 3-5 хвилин для обговорення завдання в групах, а сам підходить по черзі до кожної з груп і координує роботу, після чого вислуховує думку від групи і підсумовує результати міркувань або учні роблять висновок самі. Кожна група аналізує конкретний засіб виразності: темп, ритм, динаміку, лад, тембр).

Учитель. Отже, образ любові до ближнього, любові до життя і прекрасні мрії про щастя - це краса чого? (почуттів).

Учитель. Красуня планета Земля - воістину чудо рідкісна, прекрасна перлина в космічному просторі. Астронавти повідомляють, що блакитне небо і білі хмари Землі, якщо дивитися на них із космосу, роблять її найпривабливішим об'єктом. І всі ми щасливі, що живемо на нашій планеті, тому що життя - найцінніше, що дається людині. Життя - це велике благо! І його необхідно цінувати, адже воно прекрасне!

Запитання до класу: *Що б ви хотіли і що можете змінити у своєму житті, щоб бути щасливим?*

Учні. Відчувати, що ти комусь потрібний, а це може бути тільки тоді, коли піклуєшся про інших.

Учитель. На підтвердження наших думок звернемося до пісні А.Макаревича "Она идет по жизни, смеясь". (Перед слуханням учитель ставить такі запитання: який настрій створює пісня? Як переданий настрій у музиці?)

Після слухання музики кожна з груп, на які перед слуханням був розподілений клас, ставить свої запитання до інших.

Група перша. Який музичний образ створено в пісні?

Група друга. Чи можемо ми назвати цей музичний образ образом щастя?

Група третя. Чи передає музика переживання людини?

Група четверта. Чи однакові музичний образ пісні і музичний образ фрагмента концерту М.Березовського?

Учні. Скоріше, це ілюзія щастя, бажання щастя, тому що все це супроводжують величезні переживання.

Учитель. Чи змінює цей музичний образ ваше уявлення про кохання, про взаємовідносини між людьми?

Учні. Навіть тоді, коли є проблеми, треба навчитися зустрічати їх з посмішкою та бачити прекрасне в житті за будь-яких обставин.

Учитель. Як бачимо, для одних людей щастя - це цікава робота, для інших - престиж, слава, матеріальний статок, а для когось - це мрія всього життя. Щастя можна порівняти з будинком, який кожний будує собі сам, згідно зі своїми смаками, навичками, схильностями (*Всі учні та вчитель аналізують матеріал, що записувався на дошці протягом уроку*).

Запитання до класу. Як розкривається образ щастя в музиці?

Використовуючи опорну схему, учні роблять висновок щастя - це любов до життя, любов до близьких, до Батьківщини, природи, любов до матері тощо. Все це втілюється в художній уяві - в піснях, симфоніях, операх, балеті та інших музичних творах.

Учитель. Отже, щастя - це проблема всього життя, вічний пошук, і кожна людина вирішує це по-своєму... Однак є багато спільного в розумінні щастя різними людьми. Ці моменти можна вважати за правила, якими можна керуватися в житті, якщо дійсно хочеш бути щасливим.

Учитель. Щастя не повинно шкодити іншим, воно має...

Учні. Робити щасливими інших.

Учитель. Чим більше щастя людина приносить іншим, тим...

Учні. Більше щаслива сама.

Учитель. Щоб зробити щастя повнішим, поділися...

Учні. Своїм щастям з іншими.

Учитель. Людина не може почувати себе щасливою...

Учні. Серед нещасних людей.

Запитання до класу: А чи додає музика та її сприйняття щастя у вашому житті? На це запитання ви спробуєте відповісти вдома.

Домашнє завдання. Учням пропонується підготувати невеличкий твір, в якому необхідно розкрити два запитання:

1. У чому для вас виявляється щастя в житті?
2. В яких музичних творах (сучасних, класичних, народних), на ваш погляд, розкривається образ щастя?